юмора и его литературному и психоаналитическому толкованию. Детально проанализировано современные виявления арабского массового юмора, в частности анекдотов, шуток, острот. Автор прослеживают разницу между юмором электронных и печатных Медиа, изучает сферы влияния и интенции создания и распространения арабских шуток. Статья будет полезна широкому кругу читателей, заинтересованных в исследовании арабского постфольклора.

Ключевые слова: *анекдот, глобализация, Интернет, комичность, постфольклор, юмор.*

Kucherenko A., stud.,
Institute of Philology Taras Shevchenko National University of Kyiv

HUMOR IN ARABIC MEDIAS AS A PHENOMENON OF POST-FOLKLORE

In this article the author considers the post-folklore as one of the mass-culture's expressions. He pays attention to the meaning of humor and its literary and psychoanalytical interpretation. He analyses in details the forms of Arabic mass humor, especially anecdotes and jokes. The author searches out the difference between the humor of electronic and printed Medias, studies the spheres of influence and the intentions of Arabic jokes' creation. This article will be useful for a wide circle of readers interested in taking out of Arabic post-folklore.

Keywords: *anecdote, comicality, globalization, humor, Internet, post-folklore.*

УДК 811.124'373.612.2:611.01

Кушнір М.А., студ.,
Інститут філології КНУ імені Тараса Шевченка

ЛАНДШАФТНА МЕТАФОРА В ЛАТИНСЬКІЙ АНАТОМІЧНІЙ ТЕРМІНОЛОГІЇ

У статті аналізується ландшафтна метафора, визначається її роль у формуванні медичної термінології, наводиться класифікація натуроморфних метафор за джерелом походження: об'єкти гідросфери та літосфери.

Ключові слова: *анатомічна термінологія, метафора, вторинна номінація, натуроморфізм.*

У сучасній лінгвістиці метафора визначається не тільки як мовне явище, а й як механізм мислення, завдяки якому людина пізнає світ і здобуває нові знання. Особливу роль відіграє метафора в науковій термінології, зокрема в медичній, де набуває значущості структурно- та смислотвірного елемента терміна.

Актуальність роботи. Вибір теми зумовлений відсутністю в українській лінгвістиці спеціального комплексного дослідження метафоричних процесів у латинській анатомічній термінології. Систематизація та аналіз конкретних мовних і когнітивних механізмів творення тропа є однією з важливих передумов розуміння процесу метафоричної номінації в медичній термінології.

Метою роботи є визначення складу, джерел метафоризації та з'ясування характеру формування натуроморфних метафор на базі анатомічної термінології латинського походження.

Об'єктом дослідження є ланшафтні метафори в медичній терміносистемі.

Предметом дослідження є номенклатурні назви кісток людини в українській та латинській мовах, що сформувалися на основі ландшафтної метафори.

Метафора (μετά – між + φέρω – нести) – один із основних тропів поетичного мовлення. У метафорі певні слова та словосполучення розкривають сутність одних явищ та предметів через інші за схожістю чи контрастністю. На думку Д.Е. Розенталя, метафора – слово або висловлювання, що вживається в переносному значенні на підставі подібності в будь-якому відношенні двох предметів чи явищ. Учений-лексиколог вважає метафору найпоширенішим видом тропу, оскільки подібність між предметами і явищами може грунтуватися на будь-яких рисах [Розенталь 1976, с. 357] О.С. Ахманова у своєму "Словнику лінгвістичних термінів" тлумачить метафору як троп, що полягає у вживанні слів і виразів у переносному значенні на підставі подібності, аналогії тощо [Ахманова 1969, с. 231].

Аналізуючи зазначений троп у мові науки, беремо до уваги як сферу фіксації, так і сферу функціонування. Використання метафори в науковому тексті стало об'єктом розгляду в мовознавчих студіях Р. Будагова, Н. Зелінської, М. Кожиної, В.

Тодорової [Винник 2007, с. 4]. У мові науки метафора є важливим засобом номінації та активним словотворчим чинником. У зв'язку з розвитком науки та створенням міжгалузевих понять, що не мають своїх найменувань, виникає потреба у створенні нових термінів. Поява штучних назв призвела б до суттєвого збільшення кількості слів, оскільки "…без метафори словотвір був би приречений на безперервне створення все нових і нових слів, що обтяжило б пам'ять людей неймовірним вантажем" [Парандовський 1972, с. 157]. На словотворчий потенціал аналізованого тропа вказували такі видатні вчені як О. Потебня, Л. Булаховський, Л. Щерба та інші. Здатність до метафоричних переносів є виявом асоціативного мислення, що відіграє надзвичайно важливу роль у науковому пізнанні. Вважається, що метафоризація як спосіб термінотворення з'являється на більш просунутому етапі розвитку наук [Подколзина 1992, с. 90].

В історії лінгвістики проблему класифікації метафор намагалися розв'язати такі відомі лінгвісти, як В.П. Москвин, В.Г. Гак, Н.Д. Арутюнова та ін. Одним із критеріїв класифікації метафор може виступати їхній сигніфікативний компонент. Так, залежно від джерела походження, метафори можна розподілити на: антропоморфні та натуроморфні.

Перший вид метафори тісно пов'язаний із явищем *антропоморфізму*. Термін походить від грецьких слів ανθρωπος – *людина* та μορφή – *вигляд*, *форма* та означає уподібнення будь-чого до людини або перенесення її фізичних та інтелектуальних властивостей на світ тварин, рослин, речей або природні явища.

Антропоморфізм властивий донауковому світогляду людей, тому він покладений в основу майже всіх світових релігій та спирається на уявлення, що навколишній світ, включно з рослинами та тваринами, має людську подобу. Відбитки антропоморфізму зберігає також антична міфологія, згідно з якою боги та більшість міфічних створінь мали людиноподібну зовнішність та наділялися деякими надприродними якостями: вічним життям, молодістю, мали особливе місце "проживання", особливий режим харчування, вміли змінювати подобу та ін.

Антропоморфізм був покладений в основу створення стародавньої поезії і розвитку народної творчості в цілому. Риси антропоморфізму виявляються в образному мисленні, знаходять відображення в сучасному мистецтві й літературі, наприклад, у

байках, в казках, де часто різним тваринам і предметам приписуються людські властивості.

На відміну від антропоморфізму, термін *натуроморфізм* походить від поєднання латинського іменника natura – *природа* та грецького μορφή – *форма*. Натуроморфізм ґрунтується на перенесенні будь-яких властивостей живої природи (тварин, рослин), або неживої природи (об'єкти ландшафту) на соціальні реалії, на явища навколишнього світу або абстрактні поняття, інколи навіть на людей. Приклади натуроморфізму, як і антропоморфізму, можемо знайти в античній міфології, у працях античних авторів, які уподібнюють деяких богів, міфологічних істот тваринам, рослинам чи природним явищам. Найбільш яскраві вияви натуроморфізму зберігає епічна поема Овідія "Метаморфози".

Натуроморфні метафори, залежно від джерела походження, можна розподілити на метафори, що належать до понятійної сфери "світ живої природи" – рослинні та тваринні, та метафори, що пов'язані зі сферою "світ неживої природи" – ландшафтні. Об'єктом нашого дослідження ми обрали ландшафтні метафори, пов'язані з об'єктами гідро- та літосфери.

Міжнародна анатомічна термінологія є латиномовною, але до її складу увійшли також слова грецького та інколи арабського походження. Водночас грецька мова є лінгвістичною базою для термінології всіх клінічних дисциплін.

Дослідники медичної термінології дійшли висновку, що в основу метафоричної номінації у медичній термінології найчастіше покладені такі базові ономасіологічні ознаки:

— подібність зовнішнього вигляду: tuberositas – *горбистість*; sulcus lacrimalis – *сльозова борозна*;

— спільна функція: ligamentum – *зв'язка*;

— зовнішня і функціональна схожість одночасно: canalis – *канал,* radex – *корінь*.

Досить часто у структурі новоутворених на ґрунті метафори термінів містяться суфікси, що в загальновживаній мові мають емоційно-оцінне забарвлення, наприклад, демінутивні утворення з пестливим відтінком: tuber, eris – *пагорб* > tuberculum – горбок, горбочок, але анатомічний термін tuberculum pharyngeum – *глотковий горбок* не має експресивного значення. Таким чином, у

процесі метафоризації, що відбувається в науковій мові, суфікси втрачають конотативне експресивне забарвлення.

Інколи семантичне значення слова збігається з його етимологією, але частіше між ними виникає протиріччя, яке призводить до певної невідповідності значень. У такому випадку етимологічний аналіз допомагає відновити найдавніші уявлення античних медиків про причини та перебіг хвороби. Наприклад, сучасне розуміння клінічного терміна *істерія* не має нічого спільного з тим значенням, яке вкладали у слово ὑστέρα (матка) грецькі лікарі. Вони вважали, що причина істерії полягає в порушеннях функції матки. Створений у ранній період давньогрецької медицини термін αρτήρια – *артерія* походить від αήρ – *повітря* + τηρέω – *містити*, оскільки відображає хибне уявлення, що артерії містять повітря. Древні греки думали, що оскільки після смерті людини ці судини виявляються порожніми, то у живої людини вони також нічого, крім повітря, не містять. З цієї причини грецькі анатоми тривалий час не знаходили функціонального розходження між власне артеріями і трахеєю, які однаково визначалися терміном arteria, розходження між ними виражалося епітетами: arteria leia – *артерія*, де les – *гладкий*, arteria trachea, де τραχεῖα – *шорсткуватий*.

Серед термінів, утворених на основі ландшафтної метафори, найчастіше зустрічаються назви, пов’язані з латинськими назвами об’єктів літо- та гідросфери: tuber, eris (n) – *пагорб* (близько 34%), fossa, ae (f) – *ямка* (близько 30%) та canalis, is (m) – *канал* (близько 20%).

Загальновживане слово *пагорб, бугор* із семантичного поля "невелике підвищення" перейшло в семантичне термінологічне поле "виступ на тілі людини". Такий перехід зумовив зміну семантики терміна, пов’язану з розміром чи формою, яка далі набула синтагматичної конкретизації, а саме визначення належності до органа чи частини тіла: tuber parietale – *тім’яний бугор*, tuber maxillae – *бугор верхньощелепної кістки*, tuber calcanei – *бугор п’яткової кістки*. Власне латинський термін tuber, який, імовірно, походить від дієслова tumēre – *роздуватися, набрякати*, у 1660-х роках був запозичений англійською мовою, де і зараз вживається на позначення пухлини або виступу. Споріднені англійські терміни tubercle – *невеликий округлий виступ або нарост*, як на кістці, так і на поверхні тіла, та tuberosity – *виступ на кістці для прикріплення м’язів,* походять від латинського

tuberculum та tūberōsitās відповідно, які були запозичені із середньовічної латини в XVI ст.

Ландшафтний український термін *яма* означає "велике заглиблення в землі" і походить від старослов'янського слова iama, спорідненого з давньогрецьким διαμάω – *викопувати*, *рити*, άμη – *лопата*, αμάρα – *рів*, *борозна*, від індоєвропейського *jam – *копати, рити*. [Мельничук 2012, с. 546] Від слова *яма* способом суфіксації утворився анатомічний термін *ямка* з метафоричним значенням "невелике заглиблення, що розташоване на тілі людини". Зазвичай суфікс -к- в іменниках має значення з конотативним відтінком "маленький, зменшений", але в медичній термінології зовсім втрачає своє експресивне забарвлення. Термін *ямка* утворився шляхом вторинної номінації за зовнішньою схожістю "заглиблення на тілі, кістці та ін.".

Загальновживане слово *мис* < μυχός – *внутрішність*, *глибина*, *бухта* [Мельничук 1983, с. 465] із семантичного поля "частина суходолу, що врізається в річку, море" перейшло в семантичне термінологічне поле "виступ, опуклість". Такий перехід зумовив появу нових атрибутивних сполучень: promontorium – *крижовий мис*, що називає кісткову опуклість на межі між п'ятим поперековим хребцем та крижами. Англійський медичний термін promontory був запозичений у 1540-х роках з латини та утворився від лат. promunturium – *гірський хребет*, *мис*, що походить від дієслова prominēre – *стирчати*. Під впливом латинського іменника mons – *гора*, *пагорб* термін змінився на promontorium. В українській мові іноді вживається калька з латинського терміна – *пригірок*, *мис*, або адаптований термін *промонторій*.

Слово *канал* було запозичене в українську мову з грецької мови, де іменник κάννα мав первісне значення "очерет". Запозичення відбулося через латину, де *canalis – труба*, *канава*, *рів*", або через французьку мову, де *canal – труба, водопровід, русло*. В українській мові ландшафтний термін із значенням "рів, штучне русло" отримав метафоричне значення "невелике заглиблення зазвичай по всій довжині кістки", перейшовши до медичного термінологічного поля. Такий перехід зумовив появу синтагматичної конкретизації "місце розташування": canalis sacralis – *крижовий канал*, canalis opticus – *зоровий канал*, canalis nervi hypoglossi – *під'язиковий канал,* canalis infraorbitalis – *підочний канал* та ін.

Отже, проведене нами дослідження переконливо доводить, що в складі сучасної анатомічної термінології існують терміни, які виникли завдяки вторинній номінації. Особливу групу складають терміни – назви кісток, що виникли на ґрунті ландшафтної метафори. Такі терміни з'явилися завдяки асоціації між зовнішнім виглядом та функціями об'єктів літо- та гідросфери та будовою опорно-рухового апарату людини.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. *Ахманова О.С.* Словарь лингвистических терминов. – М: Советская энциклопедия, 1969. – 608 с.
2. *Винник О.П.* Метафоричні процеси у формуванні української економічної лексики. – Харків, 2007. – 17 с.
3. *Мельничук О.С.* Етимологічний словник української мови: У 7 т. – К.: Наукова думка, 1983 – Т. 3: Кора – М / Уклад.: Болдирєв Р.В. – 1989. – 552 с.
4. *Мельничук О.С.* Етимологічний словник української мови: У 7 т. – К.: Наукова думка, 1983 – Т. 6: У – Я / Уклад.: Півторак Г. П. – 2012. – 568 с.
5. *Москвин В.П.* Русская метафора: параметры классификации. // Филологические науки. – 2000. – № 2. – 66 с.
6. *Парандовский Я.* Алхимия слова. – М.: Прогресс, 1972. – 656 с.
7. *Подколзина Т.А.* Метафора и типология терминосистем. // Филологические науки. – 1992. – № 3. – 90-100 с.
8. *Розенталь Д.Е., Теленкова М.А.* Словарь-справочник лингвистических терминов. – М.: Просвещение, 1976. – 543 с.
9. Online etymology dictionary [електронний ресурс]: http://www.etymonline.com

Стаття надійшла до редакції 21.04.13

Kushnir M.,

METAPHORS OF LANDSCAPE IN LATIN ANATOMICAL TERMINOLOGY

In this article metaphor is looked upon as the trope. The ways of nomination and the role of metaphors in formation of medical terms are determined. Also all metaphors are classified due to the sources of their origin.

Кушнир М. А., студ.,
КНУ имени Тараса Шевченка

ЛАНДШАФТНАЯ МЕТАФОРА В ЛАТИНСКОЙ АНАТОМИЧЕСКОЙ ТЕРМИНОЛОГИИ

В статье рассматривается ландшафтная метафора , определяется ее роль в формировании медицинской терминологии, подается классификация натуроморфных метафор на основе источника их происхождения: объекты гидросферы и литосферы.

Ключевые слова: *анатомическая терминология, метафора, вторичная номинация, натуроморфизм.*

УДК 811.161.1(075.8)

Кушнір Н.О. к.філол.н.,
Інститут філології КНУ імені Тараса Шевченка
Лі Нань, магістр,
Інститут філології КНУ імені Тараса Шевченка

ОСОБЕННОСТИ ЭТИКЕТНЫХ ФОРМУЛ ИЗВИНЕНИЯ И ОБРАЩЕНИЯ В РУССКИХ И КИТАЙСКИХ ВОЛШЕБНЫХ СКАЗКАХ

Статья посвящена анализу этикетных формул извинения и обращения в русских и китайских волшебных сказках, особенностям перевода данных речевых формул с одного языка на другой.

Ключевые слова: *речевой этикет, этикетные формулы общения, обращение, коммуникативная ситуация, невербальные средства общения.*

Как известно, этнокультура влияет на специфику процесса общения. В каждом обществе поведение людей регулируется определенными представлениями о том, что человеку надлежит делать в типичных ситуациях: при приветствии, знакомстве, прощании и т.д. Национальное своеобразие речевого поведения может быть сопряжено с выбором определенных стилистических, грамматических, лексических и невербальных средств общения, значительная часть которых фиксируется речевым этикетом того или иного этноса. Речевой этикет отражает особенности национальной психологии и характера народа, его сознание и мышление, тесно связан со спецификой